

LUBCZ, mała miejscina na lewym brzegu Niemna, sławna w dziejach litewskich, bo pamiętna od czasów Mendoga. Kiedy Mendog w 1250 r. oświadczył chęć przyjęcia chrześcijaństwa, papież upoważnił go do ufundowania w Litwie katedralnego kościoła z djecezją. Otóż pierwsza katedra była w Lubczu, a pierwszym jej biskupem Wit Dominikanin Polak, który ochrzcił Mendoga i jego poddanych. Gdy w kilka lat potem Mendog wyparł się chrześcijaństwa, Wit

wygnany z biskupstwa, zbity przez pogan umarł w Krakowie.

Aleksander Jagiellończyk nadał tę majątność Fedkowi Chreptowiczowi w/g dawnej pisowni „Chrebtowiczowi” pisarzowi swemu; kupiona potem od Chreptowiczów w 1528 r. przez Albrechta Gasztolda W-dę wileńskiego, dostała się nakoniec Janowi Kiszce krajczemu W. L., sławnemu bogaczowi w r. 1574. Głośny ten w swoim czasie orędownik arjanizmu na Litwie założył w Lubczu w 1592 r., będąc już kasztelanem wileńskim, — drukarnię do ogłoszenia ksiąg protestanckich. Oficyna tutejsza, zrazu dysydencka, a potem już wyraźnie arjańska, ustała w 1655 r. podczas wojen i zarazy morowej. Najcenniejszą książką, jaka tu wyszła jest „Psałterz” Rysińskiego (1614) i jegoż „Przysłowia” (1618). Inne dzieła były to rzeczy religijne, przeważnie w duchu arjańskim i kalwińskim jak Piotra Kmity „Excytarz” i inn. Druki lubczańskie tak polskie, jak i łacińskie są nader rzadkie.

Tenże Jan Kiszka założył w Lubczu zbór dysydencki, który następnie przez Radziwiłłów hojnie uposażony, trwał do 1730 r. W tym roku został przez katolików zburzony i spalony.

Zygmunt III nadał w 1590 r. m. Lubcz prawa magdeburskie, a za herb naznaczył: podkowę srebrną w polu błękitnem hakami na dół zwróconą, przy których dwa krzyże, a trzeci u wierzchołka podkowy, koloru złotego; w środku podkowy dwa łososie. Zarazem miasto otrzymało targi i jarmarki: na św. Michała i na św. Jana Chrzciciela.

Lubcz dawniej był sławny również z fabrykacji laku.

W 1606 r. inny Jan Kiszka podarował dobra Lubcz Annie z Kisków Radziwiłłowej. Władysław IV potwierdził prawa magdeburskie, herb, targi i jarmarki.

Od chwili darowizny, Lubcz był dłuższy okres czasu w posiadaniu Radziwiłłów, następnie Falz-Feinów, obecnie p. Nabokowej. Z czasów Radziwiłłowskich pozostały dwie wieże. Pałac doszczętnie zniszczony i spalony w czasie wojny światowej.